

# יום ראשון של סליחות

אבא הבדיל על הכוס וסיים זמירות של מוצאי שבת. ואני... ביראת כבוד עומד אני לפניו ובקשה בפי, אבל איני מעז להשמיעה באזניו. אבא מרגיש שאני רוצה דבר מה ואחרי דקות אחדות של דומיה הוא פונה אלי: "ובכן, מאיר, הגד מה רצונך". לבי פועם בחזקה. הספק מכרסם בלבי - אולי לא יסכים אבא לבקשתי? ובכל זאת אוזר אני עוז ואומר: "אבא! קח אותי מחר בבוקר לסליחות". אחרי משא ומתן קצר ואחרי התיעצות קצרה עם אמא, הסכים אבא למלא את בקשתי, ובלבד שאקדים לשכב לישון.



"ועתה עלינו לחפש סדר סליחות גם בשבילך", אומר אבא. נגש לארון הספרים, מוציא ממנו ספר ונותנו בידי. "ואולי כדאי שנעבור על הפזמונים, כדי שתבין מה אתה מתפלל", אמר אבא. מובן שהסכמתי לדבר. סדר סליחות בידי, מחר אשכים קום ואתפלל כגדול, ובכן ברור הוא שעלי להבין את פרוש המילים.

יושב אני על יד אבא, קורא בסליחה ואבא מפרש:

**במוצאי מנוחה קדמנך תחלה. / הט אזנך ממרום יושב תהלה. / לשמוע אל הרנה ואל התפלה.**

**את ימין עז עוררה לעשות חיל. / בצדק נעקד ונשחט תמורו איל. / גנן נא גזעו בזעקם בעוד ליל.**

כך אנו ממשיכים וקוראים עד החרוז האחרון.

טעמתי דבר מה, כדי לקיים המצוה של סעודת "מלוה מלכה", והלכתי לישון. קשה היה להרדם. פחדתי שמא לא יעירוני. אך סוף סוף נרדמתי.

"מאיר, מאיר! ישראל עם קדושים! קומו לעבודת הבורא!" - בנוסח זה מעיר אותי אבא מדי בוקר. יודע אני מספוריו, שכך העיר השמש בעיירה הקטנה בפולין את כל יהודי העיר לתפלה. ניגון זה חביב עלי תמיד, ובעקר היום. כי הרי ל"סליחות" אני הולך.

אני מזדרז, נוטל את ידי, מתלבש והולך עם אבא לבית הכנסת. ברחובות העיר, ההומים כרגיל, שוררת דומיה. רק פה ושם מטאטאים פועלי הנקיון את הרחובות. על ידינו עוברים יהודים וטליתותיהם מתחת לבית שחיים, ממהרים לתפלה. "אבא! מתי אמרו סליחות אלה שיצאו כבר למלאכתם?"

"אלה", עונה אבא, "אלה אמרו ודאי בחצות הלילה. רבים נוהגים לאמרן בחצות ומחצות ואילך. בחצות מתחיל זמן הרחמים, והקדוש ברוך הוא מצפה לתפלת בניו, הפונים אליו בבקשותיהם".

הגענו לבית הכנסת, שהיה מואר מפה אל פה. על יד העמוד עומד ר' משה "בעל המוספים", העובר לפני התיבה במוספי ימים נוראים. עומד הוא עטוף בטליתו, שקוע בתפילה בלחש. גם בין שאר הנוכחים אין אף אחד העוסק בשיחה בטלה. חרדת קודש מקיפה את כל באי בית הכנסת. יש מהם האומרים תהלים, יש המעיינים בספרים ולומדים דיני ימים נוראים. כולם מפנים לבם אל אביהם שבשמים, מתכוונים לקראת יום הדין.

שלש דפיקות - סימן להתחלת הסליחות. הכל מפסיקים את עיסוקיהם. החזן פותח בקול נעים, מלא רוח: "אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה", והקהל עונה אחריו בכוונה גדולה: אשרי...

# למורה!

ספור / ספור זה הופיע במהדורה הישנה של ספר ילדותנו לכתה ד'. להלן הערות, הצעות לפעילויות והתייחסות לענייני תוכן, הבנה ולשון מתוך ועל פי הקטע.

## א. שיקולים ראשוניים בעבוד הטקסט

1. הטקסט הוא סיפורי בעל מגמה חינוכית ויוצר אצל הילד הזדהות עם אורת הימים הנוראים.
2. הסיפור, הנלמד במקביל לשיעורי יהדות ודינים, משלים ומחזק את הנלמד בהם.

## ב. תוכן:

הטקסט מספר על ילד שהשתוקק מאד להשכים לסליחות, בחשש וביראה ניגש אל אביו להציג לפניו את רצונו. לאחר שיקולים, מסכים האב לבקשת בנו, מכינו לקראת אמירת הסליחות בהסבר הפיוט. הנער מתרגש ואינו יכול להרדם. עם אור הבוקר מגיע לביהכ"נ ואומר את הסליחות, כשקדושה וחרדה אופפת את כל הקהל. יש לציין: אין בסיפור עלילה היוצרת מתח. יש בו תאור הווי חי ומוכר שיגרום לתלמידות להזדהות עם המתואר בו.

## ג. תכליות חנוכיות:

1. כיבוד הורים.
2. התרגשות לקראת קיום מצוה.
3. להקנות יחס של כבוד ויראה לביהכ"נ.
4. החשיבות של הבנת התפילות.

## ד. תכליות אחרות:

1. פתוח ההבעה בע"פ.
2. פיתוח החשיבה-ראית ענין מכל צדדיו.

## ה. יעדים:

1. ידע התלמיד את תוכן הספור.
2. ידע התלמיד המנהגים השונים באמירת הסליחות.
3. ידע התלמיד את הסבר הפיוט. (אפשר ללמד את ההסבר במהלך שיעור זה, או בשיעור ב. תפילה)

## מבנה הספור:

הטקסט כתוב בצורה סיפורית, ויכול לשמש כדוגמא למבנה כרונולוגי רגיל.

## פעילויות

### א. שאלות תוכן:

1. מי המספר את הספור? א. האב. ב. האם. ג. הילד.
2. מדוע הילד נרגש כשבקש מאביו להצטרף לתפילת סליחות?
  - א. כי פחד שמא אביו לא יסכים להעירו.
  - ב. חשש שמא לא יתעורר לקריאת אביו.
  - ג. כי ירא מאביו.
  - ד. כי אימת יום הדין היתה עליו.
3. מה לדעתך היתה הסיבה שהילד רצה ללכת לביהכ"נ לאמירת סליחות?
4. תארי את מראה הרחוב בבוקר רגיל ולעומת בוקר של סליחות?
5. במה הרגיש הילד את הקדושה בביהכ"נ?
6. כתבי מה לדעתך היה הדין בין ההורים על השתתפות הילד באמירת סליחות?

7. ישנם מנהגים שונים באמירת סליחות לאיזה מנהג מתאים הסיפור שלפנינו? לפי איזה מנהג את נוהגת?  
 8. כתבי את תמצית הסיפור ב-5 משפטים.  
 9. המחזו את הקטע הראשון שבו מופיע הילד עם בקשתו לפני אביו?

### ב. פעילויות לשוניות

1. צייני בקו את החרוז בפיוט.
2. מה ההסבר המתאים ביותר למשפט: "קשה היה לו להרדם"? סמני בקו את התשובה הנכונה:
  - א. ישן שינה עמוקה.
  - ב. לא ישן בכלל.
  - ג. נדדה שנתו.
3. העתיקי מתוך הספור את המלים הקשורות לפחד.
4. עייני במילון וכתבי צרופי לשון למילה "בעל" הקשורים לביהכ"נ.
5. מהי תפילת לחש? רשמי שמות אחרים לתפילה.
6. שימי לב לסמיכויות המופיעות בסיפור. השלימי את הטבלה:

סומך	נסמך	נפרד
כנסת	בית- תפילת- יראת- ליל-	בית תפילה יראה לילה

7. מה קרוב יותר למילה דומיה? סמני בעיגול: 1. דממה 2. שקט 3. הומיה 4. שלוחה 5. דומה.
8. אקדים – אשכים – הוסיפי מלים בעלות אותו משקל בעתיד  
 שרש ז.כ.ר - א \_\_\_\_\_  
 שרש ס.כ.ם - א \_\_\_\_\_  
 שרש ד.ר.ך - א \_\_\_\_\_
9. השלימי את הביטויים הבאים:
  - א. מדי יום ב \_\_\_\_\_
  - מדי שבת ב \_\_\_\_\_
  - מדי חדש ב \_\_\_\_\_
  - מדי שנה ב \_\_\_\_\_
10. אילו מהמילים הבאות מתאימות לתאור האווירה בבית הכנסת בימים נוראים?  
 שאננות, פחד, גדולה, אימה, שלוחה, יראה, קדושה, מורא, כבוד.
11. שבצי את המלים הבאות במשפטים:  
 דומיה, הומה, מצפה, שקוע בתפלה.

### חומר רלבנטי:

- בספור שלפנינו הסביר האב לבן את פירוש הפיוט. כשאנו עומדים ומתפללים - רצוי להבין את הסבר המלים אך גם אם אין מבינים הקב"ה מקבל את תפילתנו באם הכוונה היא שלמה וטהורה.
- קראי את הספור תפילתו האילמת של היתום ועני על השאלות:
    1. האם קבל הקב"ה את תפילתו של היתום? מדוע?
    2. במה שונה תפילת הנער בסיפורנו מתפילת היתום?

## תפילתו האילמת של היתום

מעשה בנער יהודי שלא למד מאומה ולא ידע את צורת האותיות. בהיותו צעיר לימים נתייתם מהוריו ונשאר בודד בכפר בין הגויים. הפריץ שהיה ידידו של אביו אספו לביתו וגדלו כבנו.

פעם בליל יוכ"פ נראתה לו אמו בחלומו. היא הזכירה לו שהוא יהודי ותבעה ממנו שילך להתפלל אצל היהודים. למחרת בבוקר זכר הנער את חלומו ולא ידע מה לעשות ולאן לפנות.

נודע לו כי יהודי הכפר נסעו לעיר הקרובה להתפלל בביהכ"נ כי יום כפור מחר. עגמה נפשו של הנער, לבו נתכווץ בקרבו והצטער מאד איך ינהג? ומה יעשה?

הסדור של אמו היה ברשותו. על כן חזר הנער לבית הפריץ, נכנס לחדרו ולקח את הסדור של אמא והחל לעלעל בדפים. להתפלל לא ידע... דמעות חמות זלגו מעיניו ומפיו פרצה פניה: רבונו של עולם! הרי יהודי אני ואמא גם צוותה עלי להתפלל, אבל איך אדע להתפלל? רבון העולמים, אבינו שבשמים! המשיך הנער בקול רווי דמעות: כיצד אוכל להתפלל כשאינני יודע אף צורת אות שבסידור? לכן בקשתי שטוחה לפניך, רבונו של עולם, אני אפתח את הסידור, אבכה הרבה ואתחנן אליך בלי מלים, אתה, אבינו שבשמים, תצרף בעצמך את התפילות. באותה שעה, כאשר הנער החל לדפדף בסידור ולהוציא מפיו כל מיני הברות מוזרות ומשונות, קטועות ובלתי מובנות, התערר רעש גדול במדורי הרקיע. תפילה זו שהתנשאה ממעמקי הנפש הדוויה של הנער היתום עלתה למרומים ובקעה כל המחיצות והקטרוגים.

ומספרים כי בזכות תפלתו של היתום נתקבלו באותו יום כיפור כל תפילות ישראל.